

محراب

اقتصادی ، اجتماعی ، فلسفی ، تاریخی ، ادبی مجموعہ در

شیدیلک اون بش کونده نشر اولنور

مذہبات

- اسلام «ادوار مونته» . ۱ . **ایمان و طریقت** م . شکیب **۲۴۸**
 عاصی «اجتماعی حکایہ» **سکینہ و خوشترن** جامی **۲۴۹**
 عبدالحق حامدک بکک غیرمنتشر مکتوبلری ذلیل خالد **۲۵۰**
 اوفاق برنظرم «افغانستان» عبدالرشید ابراہیم **۲۵۱**
 وضوحسزلق «الہیات فا کولتہ سی مناسبیلہ» محمد علی عینی **۲۵۲**
 اورتا آسیادہ تورکمن «تورکمنلرک دینی» علمی ضیا **۲۵۳**
 شیخ سہروردی حیاتنک صوکلرندہ یوسف ضیا **۲۵۴**
 حی بن یقظان «ابن طفیلک فلسفی رومانی» رشید **۲۵۵**

سرآب : قدربہ حسین — شرق : ملیحہ نوری — غزل : روحی — غزل : جمیل رافت —
 یگی نشریات ، قرآن ترجمہ لری ، آنادولی مجموعہ سی : شرف کاظم . **۲۵۶**

شہزادہ ہاشمی : اوقاف مطبعہ سی

۱۳۴۰ — ۱۹۲۴

اوزرمایدی. لا یکن عرب اوردولری تیک داورانیدی لر وایلماسنه میدان ویرمه دینلر. [مخار]
تاریخی. کتبخانه عمومی نومرو ۱۵۹۲: ذکر خروج المقنع واتباعش اواز سفیدجامکان
حسن: ۶۳]

علمی ضیا

وضوح حسن لقلر

الهیات فاکولته سی حقنده

بعض ذوات واردرکه (مثبت علم) ایسه رز ، مثبت اخلاق ایستهرز سوزلینی برچوق فلسفی
تعبیرل آراسنده ، غزته ستونلرنده تکرلهمه صورتیه یووارلایوب دورویورلر . الهیات فاکولته سی
حقنده یازیلن مقاله لک بر طاقنده « دینی اجتماعیات کافیدر ، چونکه یالکز بو مشیدر ، باشقه
تدریساته لزوم یوق ... » دینلر اولدی . تعبیات فلسفیه یی کیشی کوزل استعمال ایدن و بونلرک
معنا و مدلوللرینک هنوز صراحت پیدا ایتمه مش اولماسندن استفاده ایدن بونشریات صاحب لری کندی
ادعای خلافتیه مثبت فکرلر دکل ، قاریشیق ، قارا کلق نظریه لر اورتیه آتمده درلر . اگر بو
نظریه لری اطرافلی بر صورتده بر کتاب شکلده اورتیه قویسه لر بوکا کیمسه نک بر دییه جکی اولماز
هرکس اوقور ، یا اینانیر ، یاسقط یرلرینی کورور ، تناقض لری ، یا کلیش لری بولور ، خلاصه تنقیده
امکان قالیر . حالبوکه بر یومی غزته نک بر ستوننده قیصه جی جمله لر حالنده اورتیه قونیلان بو فکرلر
تام و واضح بر معنا افاده ایتمورکه اینانیله ییلین ، یا خود تنقید اولوناییلین . مثلاً « دینی اجتماعیات »
تعبیرندن بونی اورتیه آتالر نه آکلایورلر یازما یورلرکه مسئله نک ماهیتی تنور ایده ییلسون . اگر
دورقایمک مشهور کتابی موضوع بحث ایسه اونی ایکی قسه آیرمق لازم کلیر . بری مؤسسات
دینه نک شیئی اولارق مقایسه لی بر صورتده تدقیق ادعای . بوکا دییه جک یوق . فقط عینی
زمانده بو اجتماعیات عالمنک دینک منشای حقنده بر نظریه سی وار . بو دیگر مسالک فلسفیه کبی بر
نظریه در مثبت بر اجتماعیات دکل ، سوسیولوژیزم Soelagisme در . بومسلکده بوتون دیگر مسالک
فلسفیه کبی انفسیدر . اگر بو ذاتلر تماماً انفسی کوروشه مثبت دینورلرسه چوق ، هم پک چوق
آلدانیورلر ...

بویه قاریشیق ادعا صاحب لرندن بری ده آنقرده الهیات فاکولته سی حقنده بر مقاله یازمش .
محمد علی عینی پک افندینک بوکا ویردییی قیمتلی جواب بویه آیدینلق ایستینلرک ، مثبت علم تمنی
ایلینلرک نه قدر قارا کقده قالدقلرینی کوسترمسی اعتباریه چوق قیمتلیدر . مجموعه من بونی درج ایتمکی
وظیفه ییلور . [۱]

« م . ن » پک افندییه

« یکی کون » ک ۳۰ مارت تاریخی نسخه سنده بنده کزه خطاباً یازدیغکنز مقاله یی
اوقودم . « بز صباح ایستیه یورز » بویورولمش . عجبا بونی ایستیه مین بر فرد عاقل
[۱] بومقاله یکی کونک ۱۱ نیشان تاریخی نسخه سنده در .

تصور اوله بیلیرمی ؟ چونکه وقتيله انسانلرک اک چوق قورقدقلری شی قارا کلقدی . شیمدی ده ینه اودر . اونک ایچون بزده ایسته یورز که هیچ قارا کلق اولما-ون . حقیقی بر آیدینلق بزه نجات یولنی کوسترسین ، بوسیلله بنده کزه بومقاله می یازمغه وسیله ویرمش اولدیغکنز ایچون تشکر ایدرم . بوسایه ده بعض قارا کلق نقطه لرک تنور ایتسی ملاحظه ایدرم .

اولا : « علمک شیمدیکی تلقیسنه کوره بر الهیات فاکولته سی ایچون مثبت علملر غروپی یوقدر ، بویورولمش . کاشکی ، علمک او یولده تلقیسی هانکی مسلکک نقطه نظری . اولدیغنی تصریح ایتسه ایدیکز ! بونکله برابر ، بیلورز که علمک او تلقیسی بوزیتویست عالمک ملاحظه سیدر . فقط مثبت علملرک معروض اولدیغنی تنقیداتی بوشاده تخطر بویورمش اولسه ایدیکز ؛ او حکمی اوقدر چابوق ویرمزدیکز . مساعده ایدرسه کز بو تنقیدلری شورایه تلخیص ایدم . اولا ، طبعی بیلورسکنز که برشینک متعقل اولاییلمسنک شرط یکانه سی کندی ذاتنک عینی اولماسیدر . بالجه قضایانک صحتی اولان بو (مایعقلیت) علم جبر لسانیه افاده سی : $1 = 1$ دستورندن عبارتدر . آنجق منطق ، ریاضیات ، میخانیک ، فیزیک و کیمیا ده تطبیق ایتمکده اولدیغمز بو دستوری (حیاتیات) ده تماماً تطبیق ایدم یورز . زیرا حادثات حیویه بی ، هر درلو مساعی معروفیه رغماً (پسیقوفیزیک) قوتلره ارجاعه موفق اوله مامقدمه یز . علوم مثبتنک بیولوژیده تصادف ایتدیکی بومشکلات ، روحیاتده ها زیاده نمایاندر . زیرا پسیقولوژینک موضوع خاصی مفکره در که بوسبوتون یکی بر حادثه در . ینه بیلیرسکنز که حیاتیاتده بر فعل و برده رد فعل واردر . فقط روحیاتده کی رد فعل نفسانی ، بیولوژینک رد فعلنه بکنزه من . چونکه بو رد فعل ، شخص ذی حیاته یالکنز بقای ذاتی و دوام نسلی تأمینه خدمت ایتمکله قالمایه رق ، اوکا شعورینی و بونکله برابر علم و قوانین طبیعته معرفت و بونلری کنديسنک طبعاً مأمور اولدیغنی غایه بی استحصال ایدمک صورتده استعمال اقتدارینی ده بخش ایدر . واقعا ، روحی حادثه لرک شرائط فیزیولوژیقه سی واردر ، و بونلری تعیین ایتمک فائده لی و الزمدر ؛ فقط بونک ایچون شعور حادثه سی اهل اولنور ؛ حق ایش بونکله قالماز ، پسیقولوژی بی فیزیکی بر شکله صومق ایسته مک ، بر مسئله بی یالکنز غیر قابل حل دکل ، اوندن فضله ، غریب والفاظی اعتباریه متناقض بر حاله قویق دیمکدر . بویه اولدیغنی حالده ، علوم مثبته ، حساب و صحت قطعیه به مستند و اهل اولمایان کیفیاته متعلق حادثه لری ده (پسیقولوژی فیزیک) علماً حل ایتمک سوداسنده بولنیور . بوا یسه مستحیلدر . چونکه ، انسانلر سوسیولوژی علمی

غزل

(نیم صوک چانه بی ساقی تمام ایتدک بخا)
ندیمصانع مست اولق ایچین مائل جام اولدیغیز
بادۀ عشق ایله در مست مدام اولدیغیز !تا ازل مست مدام اولدیغیزدن می کلور
بویله بریم قدح میله تمام اولدیغیز ؟کا کل زلفنه بند اولدیغیزدن بری در
بویله آزاده سر ربط و نظام اولدیغیزدیمش: عشاقه جفا عادتزدن بری در
بزه اشکنجه کلور عاشقه رام اولدیغیزحسنک بزده ثنا کاری اولالدن بری در
ای (جیل) شاعر مشهور انام اولدیغیز ! . . .

۱۱ نیسان ۳۴۰ جمیل رافت

اولامیه جفی کی روحسز پسیقو -
لوژی ده اولاماز . جمعیت بشریه بی
یالکنز شرائط خارجی و جسمانیه سیله
ایضاح ایتک ممکن دکدر . قانون
یاخود علیت نسبتی مفهومی، عجا
سوسیولوژینک ساحه مخصوصی
اولامی ایجاب ایدن مسائله تطبیق
ایتک ممکنمیدر؟ معلومدر که مورخلر
بو نقطه ده قطعی بعض قیود احترازیه
سرد ایتشلردر . زیرا ایجه تأمل
اولنورسه کورولور که ، اجتماعیاتده
ضروری عد اولنان شی ، معین
بر غایه نک حصولی ایچون الزم
دیمکدر . بوالزم کلمه سنی ده ایضاح
ایتک لازم کلیرسه ، کوریرز که بوندن

مقصد ، انسانیتک مطالب و افکارینه دها موافق ، دها مرجح دیمکدر . شویله که ، یاشامق
ایچون بر مجادله قاعده سی، بونک بر نتیجه ضروری سی عد اولونان تقسیم اعمالدن باشقه صورت
حلاله ده متحملدر: مثلاً انسانلرک بر برینی ییمه سی ده بر صورت حلددر . فقط انسانلر بو صورت
حلدن تیتسیندکاری ایچون تقسیم اعمال چاره سی تحیل ایتشلردر . بو حال ، عجا کن دیسنه
جامد بر قانون علیت نظریله باقیلان بر شیتک بر غایت نسبتی احتوا ایتسی، وایچنده یالکنز
شرائط حیاتی و ماده نک عامل اولدیغی فرض اولونان بر محله عقلک و اراده بشریه نک ده
مداخله سی فرض ایدلمی دکسه ، نه دیمکدر ؟

خلاصه کلام ، علوم مثبت آفاقیت ایله مایعقلیت کی ایکی غایه تعقیب ایتدیگی حالده
بونلری بالتمام تحق ایتدیرمه مشدر . بو تعقیداتی دها زیاده اوزانمایاجم . زیرا بنجه مثبت
علملرک اک مشوم نتیجه سی افکار انسانیه بی یابس و عقیم بر منزله سور و کله مکده اولماسیدر .
عزیز دوستم ، بکا اینانمازسه کنز زمانمزک معروف بر شاعر و متفکری اولان (کویو) نک
(استقبالک مذهب سزلکی) عنوانلی کتابندن بر صحیفه بی - ۴۰۸ نجی - سزه نقل ایده میم:

غزل

باغلی قالدی کوکلز ییلا رجه بند زلفکه
برأسیر اولدق بوکون ناچار کند زلفکه
بر قفیلجشمش کبی هر آن کوکلر یاقه ده
کندیسی مفتون اولوب یانمازی کندی زلفنه
شوق ایله آرام ایچون کاشانه آرزو ایلش
بر سرای اولسون دییه قلم دوشندی زلفنه
اوله بر شوخک أسیر زلفی زک تا ابد
کیم کوکل ویرمز عجب حیرتله فد زلفنه
باشقه سمتک روز کاريله پریشانمش مکر
فرق ایدنجه دوغروسی کوکلم کوچندی زلفنه
باغریمز خون اولدی «روحی» قلمز بحر و حدر
التفات ایتیمی جانان دردمند زلفه

۹ نیسان ۳۴۰ روحی

[بعضاً آثارستانک داغلرند، و صباحک
سیسلی ایچنده عجیب بر حیوانک
صولوق صولوغه قوشدینی کوریلیر.
بر غزالک کوزلری قدر بویوک
کوزلری اولان بو حیوان خلدجانندن
شاشقین بر حالده در، درت نعله
قوشدقجه و قلبی کبی چاربان یره
آیاقلرینی اوردقجه، باشنک ایکی
طرفده فوق العاده جسم ایکی قانادک
صالاندینی ده مشاهده اولنور.
یوقانادر هر آچیلیدسه او حیوانی
یوقاری قالدیرر کیدر. بو حیوان
وادیلرک دولامباجلری ایچنه دالار

و چارپدینی سرت قیالرک اوزرنده قیرمزی قان چیز کیلری براقیر، نهایت بردنبره یره دوشر.
او وقت بدنندن او ایکی قانادک آیرلیدینی کوریلیر. مکر بر قارتال اونک باشنه چوللاشمش،
یاواش یاواش بینفی بیورمش. شیمدی قارنی دویونجه کوکاره طوغری اوچمش. [کویو انسانیت
معاصره نك احوال آلمه سنی بومثال هائله نما ایله تصویر ایدیور! ایشه نیم قورقدیم بوبله
بر خسران وضلاله دوشمه مکدر. بکم، بز ایسته یورزکه، نیچه، نک زراتوشترا، زردشت
لسائيله ابنای جنسمزه تلقین ایتک ایسته ذیکی فکری ضلالنلر ایچمزه کیرمه سین، اونک
«هیچ برشی کرچک دکدر، هرشی مباحدر، دستوری آرامزده رواج بولماسین... ینه
ایسته رزکه یکی نسلک، بدنا و فکر آ دینج اولمقاه برابر، قلبلری امید و جسارت ایله طولمش
بولونسون و وظیفه حسيله پرورده اولسونلر. سز بنده کزه [یکرمنجی عصرک اورتله رینه
دوغری کلدیکمز حالده اون سکزننجی عصر دارالفنونلرینی تقلید ایتک قدر معاسر برشی
اوله میه جغنی] سوبلدکن صوکره بواخطاره علاوه: [زمان زمان و شخص شخص
دکیشه ن سوثره کتیف علملردن بوتون بشریت بیقمش اوصانمشدر. بوتون علم، بوتون
دارالفنونلر اوثره کتیف غایه لره کیدیور و علم ارتق یوکسک و یالدرلی کرسیلر دکل، ایچنده

کشیف برسی و تجربه هوایی یاشایان لایبور اتورلرده تعلیم ایدیلور. [دیورسکزر ! فقط نه یازیق که الفاضی یک پارلاق اولان بوسوزلر حقایق احواله مطابق دکلدره هیچ اولمازسه افاده لریکزی تأیید ایچون معتبر کتابلردن بعض شواهدی اولسون ایراد ایتلی ایدیکنز . فقط ، بنده کز بویله یاپمایاجم ، ذات الیکزه [تفکر حاضرک بویوک جریانلری] کتابخی او قوماکزی توصیه ایده جکم . بو کتابک ، ژانی « یانا » دارالفنونی فلسفه مدرسی رودولف اوکندر . استاد مشار الهه ۱۹۰۸ سنه سنده نوبل مکافاتنک لایق کورلسی آثار علمیه سنک نه درجه به قدر مقبول عامه اولدیغنه دایل کفیدر .

بو کتاب مهمک ۵۱۶ نجی صفحه-نی او قورسه کز اوروپا افکار ذکیه سنده حاصل اولان انتباهک نه مرکزه توجه ایتدیکنی کورورسکزر . فقط دها غریبی ، بو حرب عمومی بادره سنده وفلا کترلندن صو کرا بالخاصه آلمانلر آراسنده حصوله کلن انقلاب روحیدن خبردار اوله مامش کی کورونمه کزدر . اگر قونت قایزه رلینغ آلمانلره ویرمک ایسته دیکی یکی مفکوره لره مطلع اوله رق اونلری پارلاق قلمکزه آرامزده نشره همت ایتسه یدیکنز نه قدر دها ابی اوله جقدی ، [۲] .

بک اقدی ، اوروپا بنای معلاسنی معنویاتدن تباعد تمللرندن صارصمشدور . وقوع بولاجق انهدامی شیمدیدن تفرس ایدن متفکرلر بونیدن حزان یاپراغی کی تیرمه مکده دره . عزیز دوستم ، سزی یالکزر انتباهه دکل ، بر آزده انصافه دعوت ایده جکم . چونکه مقاله کزده بوتون فلا کترلریمزدن [ماوراده کی اسرادی آ کلامق ایچون قافالریخی پاتلاتان ذاتلری] یعنی آچیق تورکجه سی صاریقلی علمایی مسئول طوتدیغکنز آ کلاشیلور . خایر بک اقدی ! او فلا کترلرک سبی بوس بوتون باشقه شیلردر . بیلیرسکزر که ، بز جنکاور ، قهرمان ، فاتح برملنز . اونک ایچون اجدادیمز قیلیدیلرینی قوشا تمشله ، اتلرینه بینمشله ، چاناق قلعه بوغازندن کچوب اوروپایه آیق آتمشله ؛ اوکلرینه چیقان روملری ، بولغارلری ، صربلری ، آرنالوودلری ، بوشناقلری یندکدن صو کره پک آز بر زمان ایچندر طونه ساحلرینه ایرمشله ، اوحدود طبیعه پی ده آشارق رومانیاپی ، ترانسیلوانیاپی ، بودولیاپی ، محارستانی ضبط ایتمشله ، ویانه پی قوشا تمشله ؛ بو حادثات بوتون اوروپایی زیاده سیله اورکوشمش ، علیهمزه متعدد اهل صلیب سفرلری ترتیب ایدلمش ؛ بونلرک هپسنه قارشى طورمشز . فقط بو مافوق التخیل اسراف قوت نهایت بزمده درمانگری توکوشمش . دوشمن بونی [۲] یکی کونک ۱۷ مارت تاریخی نسخه سنده قایزه رلینغ حقنده قیمتلی معلومات واردور .

آکلائیجه آرقامیزی بر اقامش، اوچ یوز سنه دنبری بزی تضیق ایدوب طور بیور. آرز قالدی
اسیایه آتمقله قالمایه حق، بزی آنا یورد مزده بیله محو ایده جکدی. فلاکتلر مرکز بوتون
بوتون سببی بوفعالیتی افراطه واردیرمه قاغمزدر. اوحالده او نقطه نظر دن علمامز مه چاقمقدن
واز کچکیز. واقعا اونلر کده قباحتری جو قدر. چونکه عصرک ایجاباتی تقدیر ایدوب
بردرو او یانامامش لردی. و آرتق اودرین او یقوده بر اقیلامازدی. ایشته بو حکمته مبنیدر که
جمهوریت مبعمله مر بر الهیات فا کولته سی آچقده در. بک افندی الهیات فا کولته سند، بالخاصه
علوم دینییه او قونا جقدر. بونلرک باشنده تفسیر و حدیث علملری وارد. بونلرک غلم
اولدیغنه شبه می ایدیورسکنز؟ مادام که بو کون هر شیده اوروپایه امثال ایدیورز. اوراده
علوم دینییه و کلیساییه حقنده هر کون بر آرز دهها متزاید نشریاته نیچون عطف نظر دقت
ایتمه یورسکنز...

وقتیله ۱۸۴۴-۱۸۶۶ سنه لرنده (مینی) ک تألیف و نشر ایتیش اولدینی ۱۷۰ مجلددن
مرکب الهیات قاموسی اسکیمش عد اولدینی ایچون یکی بر قاموس نشرینه باشلانمشدر.
بو قاموسک برنجی قسمی بش جلددن مرکب بویوک بر قاموس توراتدر. ایکنجیسی قاتولیک
الهیاتی قاموسیدر. بو کتابک الیوم تحریرینه پارس قاتولیک انستیتوسی معلمی (مانرئو)
دوام ایدیور. اوچنجیسی نصرانیت آرکه ثولوزیسیله مراسم دینییه عائد بر قاموسیدر.
دردنجیسی کلیسا جغرافیا و تاریخنه عائد بر قاموسدر که بونک هیئت تحریریه سی آراسنده
پارس قاتولیک انستیتوسی امینی و آقاده می اعضاسی (بودریار) دخی وارد. بشنجیسی
حقوق عیسویت قاموسیدر.

بو کتابلرک بوتون خریستیانلق دنیا سنده مظهر اولدینی اعتبار فوق العاده یه مختلف لسانلرده
منتشر مطبوعاتک مقالات تقدیریه سی دلیل کافیدر. ایشته بزم خوجالریمزک بویله نقصان
همتلیدر که مؤاخذه یه شایاندر، دهها اوچ ای اول بکا اهدا اولنان بر رساله وارد. بو
رساله یی کوندردن استرازبورغ دارالفنونی تاریخ کلیسا مدرسی پول ساباتیهدر. بو استاد
۱۹۲۱ سنه سنه سنک ۲۲ تشرین ثانینسنده مذکور دارالفنونده ویرمش اولدینی عمومی بر
درسه کلیسا تاریخک، تدریساتک هر درجه سنده تعلیمنده کی الزمیت و فوائدی ایضاح
ایتمشدی. ایشته رساله بودرسی احتوا ایتکده در. بیلیم که بز بو قدر حکما و عقلا دن
دهامی ای دوشونیورز و کوریورز؟ سزی بو کونلاک دهها زیاده راحتسز ایتیه حکم ایجاب
ایدرسه ینه کوروشورز اقدام...

محمد علی عینی